

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувача кафедри практики іноземної мови та методики
викладання Хмельницького національного університету
БІДЮК НАТАЛІ МИХАЙЛІВНИ на дисертаційне дослідження
ГРИГОР'ЄВОЇ ВІТИ АНАТОЛІВНИ
**«Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних
університетах Німеччини»**, представленого на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями),
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Сучасний етап розвитку суспільства, який характеризується глобалізаційними та інтеграційними процесами, висуває перед вітчизняною системою вищої інженерної освіти низку завдань, спрямованих на формування нових тенденцій її розвитку та створення конкурентних переваг на європейському ринку освітніх послуг, що можливе за умови кардинального підвищення її якості на університетському рівні. Значною мірою це стосується будівництва – однієї з провідних галузей економіки України, від якої залежить ефективність функціонування усієї системи господарювання в країні. Важливою складовою підвищення виробництва та успішного розвитку будівельної галузі загалом є кадрове забезпечення – наявність висококваліфікованих фахівців, які ґрунтовно володіють теоретичними знаннями, професійними вміннями й навичками, готові до діяльності в складних умовах конкуренції, здатні до самонавчання, самовдосконалення.

У цьому контексті важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз якого сприятиме виявленню сучасних тенденцій розвитку вищої технічної школи, визначенню особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти з метою впровадження позитивних ідей цього досвіду в систему інженерної освіти України. Серед країн Європейського Союзу, ключовим фактором економічного процвітання яких є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, можна виокремити Німеччину. Уже протягом багатьох століть німецькі вищі мають високу репутацію не лише в Європі, а й у всьому світі. Система вищої освіти Німеччини, характерними ознаками якої є гармонійне поєднання старих університетських традицій та інноваційних методів управління освітою, фундаментальної теоретичної освіти та науково-дослідної діяльності, справедливо вважається загальноприйнятим еталоном підготовки спеціалістів. Отже, комплексний аналіз процесу професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині, систематизація педагогічного досвіду цієї країни може стати важливим джерелом для удосконалення та модернізації системи вищої інженерної освіти України.

Тема дисертаційного дослідження Григор'євої В. А. відповідає Дослідження виконано відповідно до комплексної теми наукових досліджень «Інноваційні технології в технологічній освіті» (реєстраційний номер 0115U00307), яка розробляється у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Тема затверджена вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 5 від 20.12.2018 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою досліджено сучасні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; узагальнено організаційні й правові засади її регулювання; виявлено змістові, методичні й практичні особливості професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні та Німеччині; розроблено можливості використання конструктивних ідей німецького досвіду в Україні.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Григор'євої В. А. є порівняльно-педагогічним дослідженням, у якому виявлено особливості професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини. Зокрема: *вперше здійснено комплексне дослідження професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; описано організаційні і правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в Німеччині (паралельне функціонування одноступеневої та двоступеневої моделей; наявність двох типів кваліфікацій: за освітньо-професійними програмами – бакалавр/магістр інженерії, за освітньо-науковими програмами – бакалавр/магістр наук; регулювання системи вищої освіти на рівнях федерації, федеральних земель, закладів вищої освіти та ін.); визначено пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі (екологізація та цифровізація інженерної освіти; дуальна форма навчання) та відмінності сучасних німецької і української систем професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва; сформульовано організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні; уточнено зміст понять «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»; конкретизовано напрями наукових досліджень за темою дисертації (розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вищах Німеччини, неперервна освіта технічної інженерної освіти будівельників у Німеччині).*

Набуло подальшого розвитку вивчення особливостей структури, змісту та методики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: обов'язкове проходження практики на підприємстві перед навчанням на бакалавріаті; змістове наповнення освітньої програми диференційовано на обов'язкові модулі, модулі за обов'язковим вибором, модулі за вибором; обов'язкові освітні компоненти стосуються безпосередньо професійної підготовки; відсутність обов'язкових освітніх компонентів та практичної підготовки в магістратурі; обов'язкова наявність бакалаврських і магістерських випускних робіт; колективна міждисциплінарна робота над проектами; широкий спектр форм навчальних занять і підсумкового контролю та ін.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Григор'євої В. А. є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (289 найменувань, з них 139 іноземною мовою) уможливили виокремлення обґрунтованих суперечностей, на розв'язання яких було спрямовано 4 завдання дослідження. Аналіз зазначених джерел та використання низки теоретичних та емпіричних методів дали змогу дисертантці об'єктивно висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема: уточнити базові поняття дослідження; з'ясувати стан дослідженості проблеми професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині у науковій літературі; дослідити сучасне нормативно-правове, навчально-методичне забезпечення, інформаційне забезпечення професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; зіставити сучасний стан професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини та Україні з метою обґрунтування напрямів удосконалення.

Викладений у вступі науковий апарат дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, його алгоритм, інструментарій, способи інтерпретації одержаних результатів. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу загальнонаукових та емпіричних методів наукового дослідження. Вибір методів дослідження обумовлено визначеною метою й адекватний завданням, які розв'язує авторка. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечено методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел, нормативно-правової бази та науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації у роботу закладів вищої освіти України. Рівень апробації результатів

дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Григор'євої В. А. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем порівняльної професійної педагогіки, професійної педагогіки тощо. *Практичне значення* дослідження полягає в можливості реалізації конструктивних ідей німецького досвіду у процесі реформування системи професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України; у використанні навчального посібника «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» під час фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників. Матеріали наукового пошуку можуть бути застосовані у закладах вищої технічної освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців будівельного профілю, з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1358 від 10.09.2020 р.), Донбаської національної академії будівництва і архітектури (довідка № 03-05-05-237/1 від 18.05.2020 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-266/1 від 29.05.2020 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та обґрунтовані рекомендації щодо використання конструктивних ідей досвіду Німеччини можуть слугувати науковою основою у процесі модернізації системи професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України. Одержані практичні результати можуть бути використані українськими науковцями для проведення подальших компаративно-педагогічних студій, наукового обґрунтування сучасної стратегії та концепції розвитку професійної освіти фахівців із будівництва в Україні.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють 6 таблиць, 9 рисунків, 6 додатків на 23 сторінках.

У першому розділі «*Теоретичні засади професійної підготовки фахівців із будівництва в університетах Німеччини*» автором виконано аналіз поняттєво-термінологічного апарату дослідження (схарактеризовано змістове та синонімічне поле понять «будівництво», «цивільна інженерія», «вища освіта», «вища інженерна освіта», «інженер», «інженер-будівельник»;

надати дефініції ключових понять дослідження: «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»); досліджено проблему професійної підготовки фахівців з будівництва в Німеччині у вітчизняних та іноземних наукових дослідженнях; проаналізовано організаційні та правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини.

У другому розділі «*Практика професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині у XXI ст.*» автором розкрито структуру, зміст і методикку професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; визначено пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині; з'ясовано сучасний стан і особливості професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні та сформульовано організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Практично цінними є обґрунтовані організаційно-педагогічні умови впровадження позитивного досвіду Німеччини у процес професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні: розширення переліку дисциплін вибіркової частини освітньо-професійної програми; відпрацювання механізму вільного вибору студентами освітніх компонентів вибіркового модулю; налагодження роботи консультативних центрів щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента; наближення змісту гуманітарних дисциплін до спеціальності (спеціалізації) майбутнього фахівця з будівництва; інтенсифікація проектної роботи студентів; обов'язкове проходження пропедевтичної практики за спеціальністю перед вступом до вишу або на перших тижнях навчання у технічному ЗВО; оновлення змісту підготовки майбутніх інженерів-будівельників відповідно до вимог часу, зокрема збільшити перелік курсів (тем) зі сталого розвитку, зеленого будівництва тощо; урізноманітнення процесу професійної підготовки фахівців із будівництва новими видами навчальних занять; активізація використання елементів дуальної форми здобуття вищої освіти та її повної форми у технічних ЗВО; використання цифрових технологій тощо.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, варто наголосити на дискусійних положеннях та побажаннях:

1. На нашу думку, дискусійними є окремі положення наукового апарату. Потребує наукового коригування мета дослідження, оскільки метою порівняльно-педагогічних досліджень є виявлення певних особливостей, зокрема професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, та обґрунтування можливостей використання інноваційних ідей німецького досвіду в системі вищої інженерної освіти України. Завдання 1 сформульовано дуже широко, доцільно було з'ясувати

стан дослідженості проблеми у науковій літературі (п. 1.2) та уточнити сутність ключових понять дослідження.

2. Обґрунтовуючи у завданнях (2, 3) та у п. 1.3. «систему професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини», не зовсім зрозумілою є позиція дисертантки щодо використання поняття «система». Напрацюваннями яких відомих науковців авторка послуговується, які структурні компоненти системи досліджуються. Дисертантка оперує поняттями «система освіти», «система вищої технічної освіти Німеччини», «система професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини», «система фахової підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини». Виникає питання: ці поняття є тотожними, чи це окремі самостійні системи в Німеччині? У такому разі доцільно було розробити модель системи, в якій відобразити обґрунтовані теоретичні, нормативно-правові, організаційно-педагогічні засади професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини.

3. Становлять практичний інтерес результати дослідження у п. 2.1 «Структура, зміст і методика професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини». Водночас, вважаємо, що методичні аспекти професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини висвітлені недостатньо.

4. На наш погляд, проаналізована і безперечно цінна інформація у п. 2.3. стосується перспектив використання німецького досвіду в Україні. Водночас, вважаємо, що сформульовані організаційно-педагогічні умови є радше науково-методичними рекомендаціями щодо використання інноваційних ідей досвіду Німеччини в українській освітній практиці, які бажано було виокремити в самостійному параграфі. Організаційно-педагогічні умови визначаються та обґрунтовуються в експериментальних дослідженнях, їх ефективність необхідно доводити.

5. У додатках доцільно було презентувати окремі освітні програми (навчальні плани) провідних технічних університетів України, які дисертантка зазначає у переліку на с.147-148.

6. Робота значно виграла, якби дисертантка обґрунтувала доцільність розробленого навчально-методичного забезпечення, показала його реалізацію в освітньому процесі.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у Основний зміст роботи викладено в 11 публікаціях, із них: 3 – у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві); 1 – у науковому виданні іншої держави; 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві); 1 – навчальний посібник.

10. Висновок.

Дисертаційна робота «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), вимогам пунктів 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167), а її авторка – Григор'єва Віта Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики іноземної
мови та методики викладання
Хмельницького національного університету

Н. М. Бідюк

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
проректор з наукової роботи ХНУ

О. М. Синюк